

בין מדיניות ממשל טראמפ לעמדות הציבור האמריקאי - משמעויות לישראל

אבנר גולוב

לפי סקרי דעת קהל שנערכו באחרונה בארצות הברית, סוגיות בינלאומיות, ובכלל אלה הקשורות במזרח התיכון, נמצאות גבוה בסולם החשיבות בעיני הציבור. ממצא זה תומך במסר של מסמכי האסטרטגיה האמריקאית, שלפיו אין פניה של וושינגטון למדיניות של התבדלות וניתוק מהזירה הבינלאומית. בנוסף, מבחינת ישראל, נדלקת נורת אזהרה: התבססותה במרכז המחלוקת הפוליטית הבין-מפלגתית בחברה האמריקאית. בנושאים הנוגעים למדיניות הישראלית – הסוגיה האיראנית והסוגיה פלסטינית - קיים פער ניכר בין קהלי המפלגות השונות. מכאן, שמגמת ההתקרבות בין ההנהגות הפוליטיות בישראל ובארצות הברית איננה מגובה בתהליכי עומק חברתיים, ככל שמדובר בציבור האמריקאי. תובנה זו מדגישה את הצורך למקד את שיתוף הפעולה בין המדינות בשנים הקרובות ביעדים שניתן להשיגם בקדנציה הנוכחית של ממשל טראמפ, על בסיס הבנה שהנשיא או הנשיאה הבאים עלולים יהיו לא לאמץ גישה לישראל שתהיה דומה לזו של טראמפ.

מדיניותה של ארצות הברית תחת ממשל הנשיא דונלד טראמפ חוותה תמורות משמעותיות בשנה האחרונה. מסמכי האסטרטגיה בתחום הביטחון הלאומי, שפורסמו באוקטובר 2018, היוו גושפנקא לשינויים שחלו בעקבות אימוץ האסטרטגיה של "אמריקה תחילה". סקרי מכון המחקר PEW שפורסמו באחרונה מאפשרים לבחון האם השינויים שמקדם הנשיא תואמים מגמות בדעת הקהל (במקרה כזה יש לצפות לעמדות בקרב הציבור שתהיינה ארוכות טווח ובתוקף גם לאחר תום הממשל הנוכחי), או שמא הם אינם תואמים את המגמות הקיימות בחברה. או אז יש לקחת בחשבון כי הבחירות הבאות צפויות להוביל חזרה לסדר יום האמריקאי שקדם לכינונו. ניתוח זה חשוב ליריביה של וושינגטון ולבעלות בריתה על מנת להבין את עומק השינוי הנוכחי. עבור ישראל, חיוניותו של הניתוח רבה במיוחד עקב השיפור הדרמטי שחל ביחסים בין המדינות מאז כניסתו של הנשיא טראמפ לבית הלבן.

ממצאי הסקרים

ממצאי הסקרים מצביעים על שתי מגמות, אשר מערערות את ההנחה כי פניה של החברה האמריקאית לבדלנות: היחלשות החשיבות של נושאים הקשורים לכלכלה ולתעסוקה על ידי הבוחר האמריקאי (מ-80 אחוזים שבחרו בנושאים אלו כמועדפים בשנת 2010 ל-71 אחוזי העדפה לכלכלה ו-62 אחוזי העדפה לתעסוקה על פי הסקר האחרון), לצד התבססותו של איום הטרור בראש סולם החשיבות. מגמה זו מערערת את ההנחה המסורתית, כי הבוחר האמריקאי מונחה, קודם כל ובעיקר, על ידי נושאים פנימיים. תופעה זו חוצה מפלגות וזהויות פוליטיות.

ממצא מעניין נוסף הוא הירידה בתמיכה במדיניות המתמקדת ב"בעיות בבית" (מ-60 אחוזים בסוף שנת 2014 ל-47 אחוזים כיום). מדובר בעצירתה של מגמת הבדלנות, שאפיינה את העשור האחרון. כיום, הציבור האמריקאי חצוי בנוגע לשאלה האם להתמקד בבעיות פנים או להיות מעורב בפוליטיקה הבינלאומית.

מה מטריד את הציבור האמריקאי?

מסמכי האסטרטגיה של הממשל מציבים את התחרות עם המעצמות היריבות, סין ורוסיה, בראש סדר האיומים הלאומיים. זאת, במקום האיום הנשקף מארגוני טרור. אולם, מהסקר עולה ששלושה האיומים המרכזיים בעיני הציבור הם תכנית הגרעין של צפון קוריאה (רוב המשיבים העריכו כי פיונגיאנג תהיה מוכנה לממש את איומיה לתקוף את ארצות הברית בנשק גרעיני), תקיפות סייבר מצד מדינות והמדינה האסלאמית.

ואכן, בעוד שהציבור האמריקאי מכיר באיום לאינטרסים האמריקאים מצד המעצמות היריבות, איום זה לא הוצב בראש רשימת האיומים: פחות ממחצית מכלל המשיבים הגדירו את סין והשפעתה כאיום גדול, ומעט יותר ממחצית הגדירו כך את האיום מרוסיה והשפעתה הבינלאומית. אשר לאיום הנשקף מרוסיה, קיים פער ניכר בין המחנות הפוליטיים: 38 אחוזים בלבד מהמשיבים הרפובליקנים הגדירו את רוסיה כאיום גדול, לעומת 63 אחוזים מהמשיבים הדמוקרטים. פער זה, שנוצר בשנה האחרונה, משקף הצלחה של הנשיא, שבניגוד ליועציו רואה ברוסיה פרטנר פוטנציאלי והיה רוצה לבחון אפשרויות לשיתוף פעולה (הגם שאינו יכול להביא זאת לידי ביטוי בעת הזו עקב החקירות בפרשת "רוסיה-גייט"). לגבי המזרח התיכון, לפי הסקרים קיים פער בין-מפלגתי בנוגע לתפיסת האיום הנובע מתכנית הגרעין האיראנית: כ-63 אחוזים מהמשיבים הרפובליקנים הגדירו אותה כאיום גדול, לעומת 45 אחוזים בלבד מהמשיבים הדמוקרטים. בסך הכל, תפיסת האיום האיראני נמצאת בירידה בכלל חלקי החברה. עם זאת, הפער בין הקבוצות הפוליטיות מתרחב כאשר מדובר בסכסוך הישראלי-פלסטיני: 79 אחוזים מהמשיבים שהזדהו כרפובליקנים גילו יותר סימפטיה לישראל, לעומת 27 אחוזים בלבד מהדמוקרטים. זהו פער שיא מאז החלה המדידה בשנת 1978, ולמעשה המשך של המגמות הקיימות: התחזקות האהדה הרפובליקנית לישראל לצד ירידה באהדה לה במחנה הדמוקרטי. ממצא נוסף שמחזק את הקרע המתרחב בין הקהל הדמוקרטי לישראל הוא כי כמחצית מהדמוקרטים טענו שהנשיא טראמפ מצדד יותר מדי בישראל, בעוד חמישית מהם סוברים שהוא מגלה איזון נכון בראייתו את הסכסוך.

משמעויות

שינויי המדיניות שמקדם ממשל טראמפ, הן בזירה הביתית והן בתחום מדיניות החוץ, אינם משקפים במלואם את עמדות הציבור האמריקאי. בעוד מסמכי האסטרטגיה של הממשל מבטאים שאיפה להתמקד ביריבויות עם מעצמות מתחרות, הסקר מצביע דווקא על האיום הגרעיני הצפון קוריאני ועל איום הטרור כאלו המטרידים את הציבור האמריקאי בראש ובראשונה. עם זאת, ממצאי הסקרים מחזקים את המסר של מסמכי האסטרטגיה האמריקאים, שלפיו אין פניה של וושינגטון למדיניות של התבדלות וניתוק מהזירה

הבינלאומית, אלא היא חותרת להתמקדות באיומים על האינטרסים שלה, תוך צמצום החשיבות של איומים בעלי אופי בינלאומי קולקטיבי. דווקא חשיבותם של נושאים פנימיים, אשר באופן מסורתי ניצבו בראש האג'נדה הציבורית, נמצאים במגמת היחלשות יחסית.

לפי תוצאות הסקרים, משום שהמזרח התיכון מהווה את כר הגידול לאיום הטרור על ארצות הברית, יש לצפות שאזור זה ישמור על מקומו הגבוה ברשימת הנושאים החשובים לציבור האמריקאי. זאת למרות שיש להעריך שהוא צפוי להידחק לעדיפות שניה לאחר צפון קוריאה. הדאגה מטרור והאיום מהמדינה האסלאמית בפרט לא יאפשרו לאף נשיא אמריקאי לנטוש את המזרח התיכון, שכן איומים אלה מעצבים את הפריזמה שדרכה הציבור מתבונן על האינטרסים האמריקאים בו.

בצד זאת, ממצאי הסקרים מצביעים על ירידה בתפיסת האיום הגלום בתכנית הגרעין האיראנית. נתון זה קריטי נוכח איומו של הנשיא טראמפ לפרוש מהסכם הגרעין שנחתם בין איראן למעצמות ביולי 2015 - מהלך שאם יוחלט לנקוט אותו, עלול לדרוש מהממשל להקצות משאבים רבים ולהסתכן בעימות צבאי עם איראן. יתר על כן, מהלך בכיוון זה ידרוש תמיכה ציבורית, שאפשר שהממשל יתקשה לגייסה נוכח המיקוד הציבורי בצפון קוריאה.

מיקוד זה של הציבור האמריקאי בצפון קוריאה, על חשבון החשש מתכנית הגרעין האיראנית, מציב אתגר רב-משמעות בפני ישראל, שהנהגתה מבקשת לעלות את סוגיית הגרעין האיראני לראש סדר העדיפויות האמריקאי.

התפתחות מעניינת היא הירידה באיום הנתפס מרוסיה בקרב הבסיס הפוליטי של הנשיא במפלגה הרפובליקנית. מגמה זו רומזת על גמישות פוליטית, שאפשר שתסייע לנשיא לפעול לשיתוף פעולה עם רוסיה לאחר תום חקירות "רוסיה-גייט". שיתוף פעולה כזה עשוי לשפר את יכולתה של ישראל לקדם את האינטרסים שלה בסוריה ולתקוע טריז בין איראן לרוסיה.

נורת אזהרה חשובה ביותר היא מגמת ההתבססות של ישראל במרכז המחלוקת הפוליטית הבין-מפלגתית בחברה האמריקאית. בנושאים הנוגעים למדיניות הישראלית - הסוגיה האיראנית והסוגיה הפלסטינית - קיים פער ניכר בין קהלי המפלגות השונות. תופעה זו איננה חדשה, אך היא החריפה מאוד בשנתיים האחרונות על רקע העימות הפומבי בין ממשלת ישראל בראשות בנימין נתניהו לבין ממשל הנשיא ברק אובמה, והידוק היחסים בין הממשלות מאז החלה כהונתו של ממשל טראמפ.

מכאן, שמגמת ההתקרבות בין ההנהגות הפוליטיות בישראל ובארצות הברית איננה מגובה בתהליכי עומק חברתיים, ככל שמדובר בציבור האמריקאי. תובנה זו מדגישה את הצורך למקד את שיתוף הפעולה בין המדינות בשנים הקרובות ביעדים שניתן להשיגם בקדנציה הנוכחית של ממשל טראמפ, על בסיס הבנה שהנשיא או הנשיאה הבאים עלולים יהיו לא לאמץ גישה לישראל שתהיה דומה לזו של טראמפ.

האתגר המרכזי לישראל הוא בלימת ההתרחקות של הקהל האמריקאי הליברלי ממנה, ואף חתירה לשיפור דימויה ומעמדה בקרב קהל זה כדי להשיב לה מעמד של בעלת ברית הזוכה לתמיכה דו-מפלגתית. לשם כך, על ממשלת ישראל להימנע מקידום פומבי של יוזמות שצפוי כי תעוררנה התנגדות עזה מצד המחנה הדמוקרטי. במקרה הצורך, יש לפעול בתיאום עם ההנהגה הדמוקרטית הקשובה לאינטרסים הישראליים, אך בחתימה ציבורית נמוכה. יתרה מכך, על ישראל לקיים דיאלוג פתוח עם קהלים ליברלים שונים בארצות הברית כדי לנסות ולהבין את הסיבות לביקורת מצדם על מדיניותה, כבסיס לגיבוש דרכים לשיפור מעמדה, או לפחות כדי למנוע מצב שירידה באהדה לישראל תתורגם לתמיכה במדיניות המנוגדת לאינטרסים שלה.